

חסכת בבא קמא

פרק ארבעה אבות

מדף ז' ע"א רמי ליה עד דף ח' ע"א ת"ד

אביי הקשה לרבא סתירה – בענין מזיק, מצד אחד כתוב שצריך לשלם את הנזק ב"מיטב שדהו", ומצד שני כתוב לגבי בור "בעל הבור **ישלם**, כסף **ישיב** לבעליו" והמילה "ישיב" מיותר לרבות ששוחה כסף ככסף ואפשר לשלם אפילו "סובין"? **תירוץ א'** – אם המזיק משלם מדעתו ומרצונו, ישלם אפילו בסובין, אך אם היו צריכים לתבוע את המזיק לבי"ד כדי שישלם, אז ישלם רק ממיטב שדהו. **עולא בריה דרב עילאי דייק כן מהפסוק** – שכתוב: "מיטב שדהו ומיטב כרמו **ישלם**" והמילה "ישלם" הוא ציווי לשלם והיינו בעל כרחו ועל זה כתוב "מיטב" ורואים שכשמשלם בעל כרחו צריך לשלם ממיטב.

דחה אביי את דיוקו – לא כתוב "ישולם" שאז היה משמע בעל כרחו שישולם על ידי אחרים שבי"ד גובים ממנו, אלא כתוב "ישלם" וזה יכול להתפרש גם מדעתו. ואם כן עדיין נשארת הסתירה בין "מיטב" ל"ישיב"?

תירוץ ב' – **אביי מתרץ על פי מה שרבו רבה ביאר לגבי ברייתא אחרת** – ונבאר לפי לשון א' ברש"י שזהו עיקר, למדנו בברייתא: הדין הוא שמתנות עניים יכול לקחת רק מי שהוא עני שאין לו 200 זוז, ואם יש לו 199 זוז יכולים לתת לו אפילו מליון בבת אחת ממתנות עניים, אך אם יש לו 200 זוז אסור לתת לו כלום ממתנות עניים. והברייתא מדברת באופן שהיו לאדם בתים שדות וכרמים בשווי 200 זוז וזה היה כל נכסיו, אך אינו מוצא מי שיקנה ממנו את זה במחיר הזה, אומרים לו: תמכור את זה בפחות ונשלים לך ממתנות עניים עד ה-200, אבל שלא ימכור את זה בפחות מחצי כי לא מסתבר שיורד המחיר פחות מחצי.

ורבה דן בברייתא זו איך מדובר? אם כל הקרקעות של כל העולם הוזלו ושלו גם הוזל איתם, אם כן באמת שאין לו שווי 200 זוז ואם כן נוסף לו ממתנות עניים גם אלף זוז ולמה רק עד מחצה, ואם מדובר שכל הקרקעות בעולם יקרות ושוות 200 אך כיון שהוא דחוק בכסף, אנשים קונים ממנו בפחות, אם כן שלא ניתן לו כלום

ממתנות עניים כי באמת יש לו שווי 200 ז"ז, ואם כן מה הפשרה הזאת להוסיף לו עד מחצה. **ותירץ רבה** – שמדובר: שבתקופת ניסן הקרקעות יקרות כי מכינים את זה לזריעה עד תשרי ובתשרי זורעים ויש יבול לאותה שנה, אך בתשרי הקרקעות זולות כי לא מספיקים לזרוע שיהיה יבול לאותה שנה, וכל המוכרים קרקעות מחכים עד ניסן כדי למכור ביוקר, והוא היות ודחוק בכסף אינו יכול לחכות עד ניסן ולמכור ב-200 אלא דחוק בכסף למכור בתשרי בפחות ואז אומרים לו תמכור בפחות ונוסיף לך ל-200, אבל לא מוסיפים לו יותר ממאה, כי לא מסתבר שאינו יכול למכור את זה רק בפחות מחצי מחיר. **ולפי זה תירץ אביי את הסתירה בין "מייטב" ל"ישיב"** – שאם היה הנזק בתשרי והניזק ביקש מהמזיק שישלם לו מקרקע בינונית חלק יותר גדול ולא ממיטב, יאמר לו המזיק: או שאשלם לך כדינך מ"מייטב" לפי שער הזול, או שאשלם לך מבינונית לפי שער היוקר של ניסן שזהו "שוה כסף" שיהיה שוה כסף בניסן.

רב אחא בר יעקב דחה תירוץ זה – דאם כן הורעת כוחו של נזקין אצל בינונית וזיבורית כי התורה רצתה להיטיב עם הניזק שיוכל לגבות **אפילו** ממיטב, ואתה אומר שאפילו מבינונית וזיבורית לא יכול לגבות כשער הזול שהיה בתשרי בשעת הנזק.

ולכן אמר רב אחא בר יעקב: שאם תרצה לדמות רעיון זה של ניסן ותשרי תוכל לדמותו בבעל חוב. שאם אחד היה חייב לשני פרעון על ההלוואה שהלווה וזמן הפרעון היה בתשרי, ובעל חוב דינו בבינונית, והמלווה אומר ללווה: תן לי מזיבורית חלק יותר גדול, יאמר לו הלווה: או שתיקח כדינך מבינונית לפי שער הזול או מזיבורית לפי שער היוקר.

הקשה על זה רב אחא בריה דרב איקא – אם כן נעלת דלת בפני לוי ולא ירצו להלוות כי המלווה יאמר ללווה: אילו הכסף היה נשאר אצלי ולא הייתי מלווה לך, הייתי יכול לקנות עכשיו בתשרי קרקעות זיבורית לפי שער הזול, וכי בגלל שהלווית לך את הכסף וזה אצלך, אפסיד שאצטרך לגבות לפי שער היוקר – ואם כן לא ירצו יותר להלוות?

ולכן מסיק רב אחא בריה דרב איקא – שבין בנזקין בתשרי ובין בבע"ח בתשרי יכולים לגבות כדינם או קרקע שפחות מדינם לפי שער הזול, וכל מה שאמרנו לעיל אפשר לדמות את זה לכתובת אשה, דאם אדם גירש אשה בתשרי ובאה לגבות ממנו

כתובת אשה ומבקשת קרקע בינונית יותר קטנה ולא זיבורית גדולה כדינה, יכול הבעל לומר לה: או זיבורית גדולה כדינך לפי שער הזול, או בינונית לפי שער היוקר. ואת זה יכול לעשות כי היא רוצה **יותר** מדינה.

ועדיין נשארה הסתירה בין "מיטב" ל"ישיב" כי תירוץ ב' נדחה לעיל.

תירוץ ג' – רבא: שבאמת צריך תמיד לשלם מיטב, רק יש מיטב שדהו, ויש מיטב של טובין והיינו שגם כשישלם את הנזק מסובין יצטרך לשלם מסובין סוג א'.

דוחה הגמ' – בפסוק כתוב: "מיטב שדהו" רק על שדה כתוב מיטב ולא על טובין.

תירוץ ד' – מסקנא: כשרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזרו מבית מדרשו של רב פירשוה: שדוקא בקרקעות צריך לשלם לו "מיטב" כי קרקע שאינה נמכרת במקומה אינה יכולה להימכר במקום אחר ולכן צריך שיתן לניזק קרקע של מיטב כדי שיקפצו על זה הקונים, ומשא"כ בסובין יכול לשלם לו אפילו סוג ד' כי כל מטלטלין זה מיטב, כי אם לא ימכר פה, יכול להימכר במקום אחר.

רב שמואל בר אבא מאקרוניא הסתפק לרבי אבא: כשמזיק משלם את הנזק מקרקעות של מיטב האם משלם לפי המיטב שלו – המזיק או לפי המיטב של העולם וכגון: שהעידית של העולם היא כהזיבורית של מזיק האם ישלם מזיבורית שהוא עידית של העולם, או מהעידית שלו.

ומרחיבה הגמ' את הספק – לפי רבי ישמעאל שאמר שמיטב של ניזק אין בכלל ספק שמשלם מהזיבורית שלו שהוא המיטב של הניזק והעולם, אך לפי ר"ע שאמר מיטב של מזיק יש להסתפק האם ר"ע התכוין לומר שלא הולכים לפי המיטב של הניזק, אלא לפי המיטב של העולם רק שבדרך כלל המיטב שלו הוא המיטב של העולם, אבל כשהזיבורית שלו הוא המיטב של העולם ישלם מזיבורית. או שהתכוין לומר שתמיד הולכים לפי המיטב של המזיק אפילו כשהזיבורית שלו הוא המיטב של כל העולם.

ענה לו רבי אבא: התורה אמרה "מיטב שדהו" אם כן זה מיטב של המזיק תמיד ולא לפי המיטב של העולם.

הקשה לו רב שמואל בר אבא מאקרוניא – למדנו בברייתא: אדם שהיה לו חוב של נזק וחוב של הלואה וחוב של כתובת אשה והיה לו רק קרקעות עידית – כולם

גובים מן העידית. ואם היה לו רק בינונית – כולם גובים מן הבינונית, ואם היה לו רק זיבורית – כלן גובים מן הזיבורית. ואם היו לו עידית בינונית וזיבורית, ניזק גובה מעידית, המלוג גובה מבינונית, האשה גובה כתובתה מהזיבורית. ואם היו לו **עידית ובינונית** – נזקין בעידית, ובע"ח וכתובת אשה בבינונית. ואם היו לו **בינונית וזיבורית** – נזקין ובע"ח בבינונית, וכתובת אשה בזיבורית. ואם היו לו **עידית וזיבורית** – נזקין בעידית, ובע"ח וכתובת אשה בזיבורית.

ומברייתא זו הקשה רב שמואל בר אבא מאקרוניא לרבי אבא – שלפי מה שאתה רבי אבא אמרת שבשלו הן שמין אז יקשה שכתוב באמצע של הברייתא, היו לו בינונית וזיבורית שבעל חוב גובה מבינונית וקשה – הרי אם בשלו הן שמין אז תיעשה הבינונית שלו כעידית בשבילו וזה כאילו יש לו עידית וזיבורית ואם כן ידחה בעל חוב לזיבורית [כמו בעידית וזיבורית] ולמה דינו בבינונית?

מתרצת הגמ' וכן תירץ רב חסדא – שגם אם נאמר בשלו הן שמין אבל מדובר שבשעה שלוחה כסף היה לו גם עידית ואז הבינונית שלו כבר השתעבדה למלוג ואח"כ מכר את העידית ולכן בע"ח דינו בבינונית כי זה כבר נשתעבד לו. וכן מסתבר כתי' זה כי זה מתרץ לפי תירוץ אחד סתירה בין ב' ברייתות כפי שנבאר אי"ה בטבלה.

היו לו בינונית וזיבורית – מה דינו של הבעל חוב – מלוה?

ברייתא ב' – בע"ח בזיבורית	ברייתא א' – בע"ח בבינונית	
לא היה לו עידית מעולם, והבינונית לא נשתעבדה לבע"ח, והבינונית בשבילו היא עידית ולכן נדחה הבע"ח לזיבורית	היה לו עידית ומכרה והבינונית נשתעבדה כבר לבעל חוב	תירוץ א' – לכו"ע בשלו הן שמין
בינונית שלו כעידית דעלמא והולכים לפי	בינונית שלו כבינונית דעלמא ולכן הבע"ח גובה	תירוץ ב' – לכו"ע בשל עולם הן שמין ומדובר

העולם וכיון שהבינונית שלו נחשבת כעידית, לכן נדחה הבע"ח לזיבורית	מבינונית	שלא היה לו עידית ומכרה
בשלו הן שמין - ובשבילו הבינונית הוא עידית, וידחה בע"ח לזיבורית	בשל עולם שמין – ודינו של בע"ח בינונית	תירוץ ג' – לישנא א' ברש"י: בינונית שלו כבינונית דעלמא ולא היה לו עידית ומכרה

ברייטא ב' - בע"ח בזיבורית	ברייטא א' - בע"ח בבינונית	
בשל עולם הן שמין – והבינונית שלו הוא עידית בעולם ולכן הבע"ח נדחה לזיבורית	בשלו הן שמין – וכיון שהיה לו עידית ומכרה, אז כבר נשתעבדה הבינונית לבע"ח	תירוץ ג' – לישנא ב' ברש"י: בינונית שלו כעידית דעלמא והיה לו עידית ומכרה
לא סוברים את תקנת עולא, אלא הולכים מעיקר דין התורה שבע"ח בזיבורית וכמו שנאמר בפסוק: "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה" והדרך להוציא לחוץ הוא פחות שבכלים - זיבורית	סוברים את תקנת עולא שתיקן שבע"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוי	תירוץ ד' – לכו"ע בשל עולם הן שמין ובינונית שלו כבינונית דעלמא